

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ, ЯК КРИТЕРІЙ ДОБОРУ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЗМІСТУ НАВЧАННЯ

У центрі уваги статті – засоби розвитку комунікативної компетенції, культурологічна та краєзнавча цінність орієнтування на сучасну дійсність, яка є критерієм добору національно-культурного компоненту змісту навчання іноземних мов. Проводиться детальний розгляд методики викладання іноземної літератури, де першорядне значення надається належному формуванню та розвитку вміння читати різноманітні тексти.

На порозі XXI сторіччя у процесі інтеграції до загальноєвропейського простору своєчасно ставиться питання про залучення сучасної людини до всесвітньої культури, про наближення її рівня до європейського стандарту. Насправді, висувається розширене трактування мети навчання іноземній мові – формування комунікативної компетенції. По суті, ця компетенція інтегративна і містить декілька компонентів: комунікативні уміння в говорінні, аудіюванні, читанні та писанні; мовні знання та навички і володіння цим "будівельним матеріалом" для породження і розпізнавання інформації; лінгвокраєзнавчі знання для забезпечення повторної соціалізації соціокультурного фону, без яких неможливо сформувати комунікативну компетенцію. Таким чином, у процесі досягнення планованого результату вирішується цілий комплекс виховних, освітніх та розвиваючих задач. Включення в цільовий намір навчання іноземній мові, а отже й у зміст навчання краєзнавчих знань як повноправного компоненту забезпечить засвоєння студентами реалій іншої національної культури, розширення їх загального світогляду, що приведе також до підвищення інтересу до іноземної мови, яка вивчається, і до стійкого мотивування.

Офіційне включення національно-культурного компоненту до змісту спричиняє перегляд статусу викладача іноземної мови: він має бути не тільки знавцем іншомовної культури у широкому обсязі (політичної, економічної, художньої, екологічної, етичної, мовної і под.), але і своєї національної, оскільки процес засвоєння іноземної мови та її подальше уживання справедливо програмується як міжкультурна комунікація, як діалог культур. Взаємопов'язаними є низка теоретично-практичних проблем: визначення різних термінів і понять краєзнавчого характеру, зокрема зміст одиниці краєзнавчої інформації та критерії її добору; знаходження засобів презентації краєзнавчого матеріалу, його закріплення та застосування; групування аутентичних матеріалів тощо. Багато з цих проблем вже вивчаються та знайшли відображення у методичній літературі. Все вищевказане зумовлює актуальність поданої статті.

Метою нашої статті є дослідження засобів розвитку комунікативної компетенції, зокрема краєзнавчих знань. На думку М.В. Ляховицького, основним засобом навчання іноземній мові є мовне середовище, а вся решта знарядь навчання – від роздаткової картки до комп'ютера – є допоміжною, покликаною створити більш-менш яскраво виражену "Ілюзію залучення студентів до природного мовного оточення". Сюди ж можна додати всі рівні мови, оскільки вони є культуронесійними, будучи одночасно об'єктом вивчення і засобом навчання.

До категорії засобів навчання, що найбільше можуть наблизити студента до природного культурологічного середовища, відносяться аутентичні матеріали: справжні літературні, образотворчі, музичні твори, предмети реальної дійсності (одяг, меблі, посуд тощо) та їхні ілюстративні зображення. Часто в цей перелік потрапляють одноразові, повсякденні матеріали, такі як, афіші, театральні та інші програмки, анкети, квитки вхідні та проїзні, вивіски, етикетки, рекламні проспекти з туризму, меню й рахунки, схеми-плани, буклети з питань відпочинку, покупок, наймання на працю тощо, котрі потрапляють у розпорядження викладача "неофіційно" – шляхом особистих контактів із носіями мови, листування, а також завдяки туризмові. Вони є також аутентичними, а згідно зі своєю доступною повсякденністю є досить значущими для утворення "ілюзії залучення" до чужого середовища існування мови. На думку К.С. Кричевської, ці специфічно утилітарні матеріали можна виділити в самостійну групу так званих прагматичних матеріалів. Специфічність цих порівняно нових матеріалів для наших учбових закладів полягає в тому, що вони забезпечують спілкування з "живими", реальними предметами, стимулюють майже справжню комунікацію: студенти ніби переживають всі події, грають певні ролі, вирішують проблеми (покупки, екскурсії, вибору навчального закладу та професії, заповнення анкет, вибір меню, відвідування видовищних заходів і тощо), задовольняють свої пізнавальні інтереси. Ми вважаємо, що роль прагматичних матеріалів на порядок вище аутентичних текстів з підручників, хоча прагматичні матеріали й можуть поступатися їм у обсязі краєзнавчого матеріалу.

Які ж критерії добору національно-культурного компоненту змісту навчання іноземним мовам? На нашу думку це: культурологічна та краєзнавча цінність, типовість, загальновідомість, орієнтація на сучасну дійсність, чітка диференціація від рідної культури, тематичність і функціональність, урахування адресату добору та екзотичність.

Відповідно до вище згаданих критеріїв добору в число англomовних прагматичних матеріалів ми включили ті, які б були згруповані, виходячи з їх змісту, конкретної функції у реальному житті та співвіднесення з тематикою й сферами спілкування у вузівській програмі з іноземних мов. Їх перелік поза розширеним сферам спілкування ми наводимо, але цей перелік не може вважатися вичерпним, оскільки матеріали було набуто

"неофіційно", скоріше випадково, ніж планово, проте це є вагомий арсенал прагматичних матеріалів, який можна нарощувати й поповнювати.

Успішний розвиток комунікативних навичок має велике значення для загальної мовної підготовки студентів. Для цього і викладачі, і студенти повинні знати як говорити про мову на різних етапах її викладання та вивчення. Вміти говорити про мову – означає знати як описати її в різноманітних функціях та проявах.

Обговорюючи проблему методики викладання мови та літератури, потрібно чітко окреслити цілі або етапи методично правильного викладання мови та літератури. Важливо дати змогу студентам зрозуміти з чого складається вивчення мови. Який би не був рівень знань студентів, і як би не була організована послідовність навчання, є чотири вимоги, які студенти повинні задовольнити в середовищі нової мови, а саме: піддаватися дії мови, розуміти значення мови, її структуру і, звичайно, практикуватися в новій мові.

Показати мову в усіх її проявах – чи не основне завдання викладача, адже саме завдяки цьому студенти згодом зможуть користуватися нею. Наступний крок у правильній методиці викладання мови – це допомогти студентам глибше зрозуміти значення (лексичне та граматичне) цілком нової для них мови.

Коли студенти вже введені у мовне середовище, зрозуміли мовні конструкції, є сенс практикувати мову в умовах контролю. Це дасть їм змогу зрозуміти, що вони рухаються у правильному руслі. Мовленнєва практика не повинна займати багато часу на початкових етапах вивчення мови.

Звісно, що студенти роблять помилки на різних етапах вивчення мови. Це частина природного процесу, якому піддаються всі. На шляху до оволодіння іноземною мовою саме рідна мова, як перешкода, стоїть на першому місці. Це, як правило, випадки з "false friends", фальшивими друзями перекладача – словами які за звучанням нагадують слова рідної мови, але мають інше значення. Граматичні аспекти також збивають із пантелику, наприклад, вживання артиклів, порядок слів чи кількість часових форм. Та які б не були причини помилок, важливо зрозуміти, що це єдиний можливий шлях вивчення мови.

Виправлення помилок допомагає студентам покращити їхнє розуміння значення та структури мови. Загалом, роль викладача полягає в тому, щоб вказати на помилку та проконтролювати її виправлення, якщо студент не в змозі це зробити сам. Коли ж ні, викладач може запитати інших студентів, або ж виправити сам.

У методиці викладання іноземної мови першорядне значення надається належному формуванню та розвитку вміння читати різнотипні тексти. Читання іноземною мовою само по собі є одним із найважливіших видів іншомовної мовленнєвої діяльності. Читання моделює навички письма та є єдиним з провідних шляхів вивчення іноземної мови й літератури.

Насамперед потрібно встановити баланс між аутентичним матеріалом (написаним для носіїв мови) і матеріалом, спеціально підібраним для студентів, адже є потреба в читанні саме тих текстів, які відповідають рівневі знань того чи іншого студента. Потрібно підвести студентів до головних принципів читання, а саме:

- читання – не пасивне вміння.
- студенти мають бути задіяні в змісті тексту, а не тільки в мові.
- передбачення – найголовніший фактор читання.

Звичайно, що методика викладання мови та літератури вимагає поряд із розвитком навичок читання, розвивати навички говоріння, аудіювання та письма.

Сучасна американська методика рекомендує роботу з будь-яким текстом розділити на три етапи, а саме: вступ до читання, саме читання і читання-висновок, де студентам надається можливість зробити висновки з прочитаного, а викладачеві – перевірити, наскільки правильно студенти зрозуміли зміст тексту. Таким чином, переходить в спілкування іноземною мовою, а спілкування тісно пов'язане з аудіюванням, оскільки студенти слухають один одного. Вагомим додатком до цих етапів читання є письмо. Студенти отримують завдання написати резюме прочитаного з перспективою обговорення написаного.

Отже, як бачимо, методика викладання мови і літератури є джерелом методів для розвитку вміння спілкуватися, сприймати на слух чи писати іноземною мовлю. Якщо методика забезпечує простоту й доступність викладу мовного та літературного матеріалів, можемо говорити про досягнення успіху в сфері викладання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Kay Susan E. Foreign Languages Teaching in Great Britain. Methodological and Political Debates // Inostrannye Jazyki v shkole. – 1998. – № 2. – P. 61-65.
2. Michael McCartny, Felicity O'Dell. English Vocabulary in Use. – Cambridge: University Press, 1995. – 789 p.
3. Sklyarenko N.K. How to Teach Foreign Languages Today. (Conception) // Inozemni Movy. – 1995. – № 1. – P. 5-8.
4. Мошков В.В. Навчання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. – 2000. – № 1. – С. 6-9.
5. Reading in the Composition: Second Languages Perspectives / Joan L. Carson, Hona Leki, Eds. – Boston, MA: Heinil, 2003. – 179 p.
6. How to Teach English: Introduction to the Practice of English Language Teaching / Jeremy Harmer, Longman. – Edinburgh.

Матеріал надійшов до редакції 17.05. 2007 р.

Николайчук Л.А. Методика преподавания иностранного языка и литературы, как критерий выбора национально-культурного содержания обучения.

Центром внимания статьи являются способы развития коммуникативной компетенции, культурологическая и краеведческая ценность правильного выбора национально-культурного компонента, как содержание обучения иностранным языкам. В статье проводится детальный анализ методики преподавания иностранной литературы, где определяется первостепенное значение формированию и развитию навыков чтения текстов различного типа.

Nikolaychuk L.A. The ways of presenting of foreign languages and literature, as the criteria of the choice of national, cultural matter of teaching.

The article's attention is focused at definite means of development of the communicative competence, cultural, historical and economical value of the right choice of national component as a matter of foreign languages teaching.

The detailed analysis of ways of presenting of foreign literature is done in the article. The great importance of formation and development of reading skills is highlighted in the article as well as the principle of mastering of communicative abilities which real source is good method of teaching.